

5775

Torah from Around the World

Tien wonderen werden verricht voor onze voorouders in het Land van Verdrukking. En tien wonderen aan de Zee. Waarom? Omdat mensen geen slaven horen te zijn, maar vrij. Tien plagen kwamen over de mensen van het land van Verdrukking. En tien plagen aan de Zee. Waarom? Omdat ze zelfs de kinderen als slaven onderdrukten.

[Pirke Awot V:5. Uit: Spreuken over de Fundamenten, uitgave Amphora Books]

Sjabbat 7 februari 2015 / 18 sjewat 5775, Jitro, Sjemot/Exodus 18:1 – 20:23

Tanach blz. 145 - 150

Haftara: Jesjaja 43:1-20

Tanach blz. 872 - 873

Commentaar: Rabbijn Sheryl Nosan-Lantzke, Jewish Spirituality Australia, Perth.
nefeshproject.wordpress.com

Vertaling: Sera Spanier

[Het Engelse origineel](#)

Her-ontdekken van de Niet-Tien Niet-Geboden

De sidra van deze week brengt ons naar de Openbaring op Sinai, maar het gaat niet om een openbaring op twee stenen tafels van 'De Tien Geboden'. We krijgen de instructies van de Eeuwige te horen (inclusief de aanwijzingen om enkel en alleen de Eeuwige te aanbidden, de Sjabbat te heiligen, je ouders te eren, evenals de verboden van moord, overspel en stelen, Sjemot/Exodus 20:2-14). Het duurt bijna twee sidrot, dat wil zeggen vier hoofdstukken en hele reeksen van mitswot (voorschriften), voordat de stenen tafels van de Tien Geboden ('loechot' in het Hebreeuws) worden genoemd of te zien zijn (Sjemot 24:12). Verrassend genoeg worden de begrippen 'loechot', 'tien' ('eser' in het Hebreeuws) of mitswa/mitswot in de sidra Jitro niet gebruikt. Bovendien merkt de Tora nooit een bepaalde groep van tien mitswot aan als 'de Tien Geboden', niet hier en ook niet ergens anders in de bijbeltekst (zie ook Dewariem/Deuteronomium 5:6-18).

Het gebruik van de formulering ‘de Tien geboden’ misleidt ons en verduistert datgene waarvan De Heilige Geprezen zij Hij op Sinai zegt dat het Zijn bedoeling is. Alleen door het verwarring stichtende label van ‘de Tien Geboden’ weg te halen kunnen de hogere doeleinden van Sinai zichtbaar worden. Door eenvoudigweg de Openbaring op Sinai opnieuw te ontdekken door de woorden te gebruiken die *wel* worden gebruikt - God spreekt over ‘*ha-dewariem*’ (de woorden, red.; Sjemot 19:6) en Mosjé heeft het later over ‘*aseret ha’dewariem*’ (Sjemot 34:28, Dewariem 4:13 en 10:4) - wordt de weg vrijgemaakt voor nieuwe hoogtepunten van begrip en nieuwe inzichten.

Het mag dan gebruikelijk zijn om over ‘de Tien Geboden’ te spreken, we schieten er niets mee op. Feitelijk produceren verschillende tradities een half dozijn verschillende lijsten van ‘de’ geboden! Met zoveel lijsten van ‘tien’ kunnen we beter vragen over ‘welke tien geboden’ we het hebben als we erover discussiëren. Vooral bij openbare debatten en interreligieuze ontmoetingen worden niet-joodse lijsten gebruikt (die Sjemot 20:2 of Dewariem 5:6 uitsluiten). Degenen die niet bekend zijn met het feit dat de lijsten verschillen lopen het risico dat zij juist autoriteit toeschrijven aan heersende niet-joodse interpretaties, waarmee zij onbedoeld de joodse traditie en het joodse erfgoed begraven.

In gedachten houdend dat er geen zinsnede is, ergens in de Tora of in sidra Jitro, waarin wordt gespecificeerd welke ‘de tien mitswot’ zijn, moeten we dus opnieuw nadenken over de formulering ‘de Tien Geboden’. Immers, God beschrijft de inhoud van de Openbaring niet als *ha-mitswot*, maar als „*ha’dewariem*” (Sjemot 19:6). We weten dat *dewariem* in het algemeen ‘woorden’ betekent of ongespecificeerde ‘dingen’. De Toratekst op Rosj Hasjana, Beresjiet 22:1, begint bijvoorbeeld met „*Wajehi achar ha-dewariem ha-eleh*”, hetgeen betekent: „enige tijd na deze dingen/gebeurtenissen (nadat God Abraham op de proef had gesteld).” In dezelfde geest leert Pirke Avot 1:2: „Al sjlosja *dewariem* ha ‘*olam omed*”, wat betekent: „de wereld rust op drie *dingen*”(nadruk toegevoegd). Misschien is het tijd om het misleidende label voor ‘geboden’ uit onze beschrijving van wat er gebeurde op Sinai te verwijderen, en ons te realiseren dat er iets (oorspronkelijke tekst: ‘*some-thing*’, red.) anders aan de hand is.

Het is beslist zo dat de ‘*aseret ha’dewariem*’ (Hebreeuws voor ‘Tien Geboden’) mitswot heeft, maar hoeveel? Als we simpelweg de dertien onderdelen van Sjemot 20:2-14 lezen, worden we uitgedaagd om de tien geboden te halen uit de zestien ‘je zult’-s en ‘je zult niet’-s, die we aantreffen. De afwezigheid van punctuatie in de Torarollen maakt dat zeer lastig. Terwijl traditionele en eigentijdse commentatoren werken aan waardevolle categorieën, implicaties en inzichten met betrekking tot ‘de Tien’ van Sinai, zijn deze ‘Tien’ helemaal niet duidelijk als we simpelweg de Tora lezen.

De *Mishné Tora* van Maimonides haalt tenminste een dozijn geboden uit de *aseret ha-dewariem*; zij staan in zijn gezaghebbende opsomming van de 613 mitswot (vooral de mitswot met de nummers 2, 27, 28, 29, 88, 91, 210, 473, 476, 482 en 584). Enkele mitswot die Maimonides ontleent aan Sjemot 20 zijn zwakjes gerelateerd aan Jitro. De *Mishné Tora* ontleent de havdala-voorschriften (mitswa 91) en het verbod op ontvoering (mitswa 473) aan respectievelijk Sjemot 20:8 en Sjemot 20:13, hoewel Jitro geen melding maakt van havdala noch ontvoering. ‘*Mitswa Watch*’, een orthodoxe website specificeert ‘15 mitswot van de Tien Geboden’ (zie www.ou.org/torah).

Als we draaiërig worden van de berekeningen met betrekking tot de ‘niet-tien-niet-geboden’, zijn we tenminste in goed gezelschap: Ibn Ezra schrijft in zijn commentaar over Sjemot 20:13

dat zelfs *hij* jarenlang moest puzzelen met gedeeltes van deze tekst! (Nechama Leibowitz, *Nieuwe Studies van Shemot/Exodus vol. 1*, Haomanim Press, Jeruzalem, 1976, p. 335).

Het is duidelijk dat we moeten puzzelen met het concept 'tien' wat gelieerd is aan 'aseret hadewariem'. Velen van ons hebben geleerd dat 'eser' letterlijk 'tien' betekent. Weinigen van ons hebben het subtiele verschil geleerd tussen 'eser' en 'aseret'. 'Aseret' is afgeleid van 'eser' en kan een groep van tien aanduiden, of verschillende soorten groepen van ongeveer tien dingen. In het Hebreeuws heeft 'aseret' dezelfde betekenis als de Engelse term 'dozijn', wat precies twaalf kan betekenen (zoals in "Ik heb net een dozijn eieren gekocht.") Of het kan een onbepaald aantal betekenen, ruw geschat tussen 30 en 80 ("Ik zal paar dozijn eieren nodig hebben voor Pesach.")

In de Tanach betekent 'eser' tien, maar 'aseret' kan betekenen 'veel' (bijvoorbeeld de beschrijving van veel misleidingen, strijders en velden in respectievelijk Beresjiet 31:7 en 31:41, Richteren 1:4 en 4:10 en Jesaja 5:10). Het vertalen van 'aseret' met 'tien' voor Gods *dewariem* in Sjemot 20 klopt mathematisch gezien niet; in Sjemot 20 worden meer dan tien opdrachten geformuleerd en er worden tientallen dozijnen mitswot geopenbaard in de 14 hoofdstukken tussen Jitro en het eerste keer dat wordt gesproken over 'aseret hadewariem'. Onze vertaling moet het idee overbrengen van 'vele van', van 'vele dozijnen van' of van 'grote aantallen van', teneinde duidelijk te maken wat 'de dingen' zijn die de Eeuwige op Sinai gaf.

Als de kwantiteit van eser, tien, zo belangrijk was, had God dat getal dan niet eerder uitgesproken, dat wil zeggen dicht bij Sjemot 20, en had Mosjé dan niet pas veertien hoofdstukken later daar een aanwijzing voor gegeven met het gebruik van een andere term? We ontdekken, en dat hadden we niet verwacht, dat 'tien' noch 'geboden' de belangrijkste zaken waren die op Sinai aan de orde kwamen. We moeten niet in de war gebracht worden door de christelijk-griekse term 'Decalooq' – een woord dat werd gemunt door een kerkvader uit de tweede eeuw – want dat legt te veel de nadruk op het 'tien' van de geboden (W. Gunther Plaut, *The Tora: a modern Commentary*, herziene uitgave, blz. 469).

Samengevat: We moeten niet misleid worden door het label 'De Tien Geboden' (deze opmerkelijke term werd voor het eerst gebruikt in de 16e eeuwse Geneefse Christelijke Bijbel), een term die voorbij gaat aan de waardevolle interpretaties van Sjemot 20, die teveel nadruk legt op de kwantiteit en die het begrip 'dewariem' verkeerd vertaalt.

We kunnen beginnen met de formulering van Mosjé: *aseret hadewariem*, te vertalen met: De Verzameling van de Geopenbaarde Uitspraken, de Tien Leringen, Het Grote Aantal Heilige Uitspraken, want het label 'De Tien Geboden' is voor ons niet nuttig meer.

Als kwantiteit en mitswa niet centraal staan bij de Openbaring op Sinai, wat dan wel? Tientallen van honderden antwoorden wachten erop te worden gevonden, maar hier is het mijne: de Openbaring op Sinai gaat over horen, heiligheid en hoop - in de bredere context van Sinai. Aan het begin van Shemot 19 zijn we druk bezig met het opzetten van ons kampement bij de berg (Sjemot 19:2). God roept Mozes om deze boodschap aan ons te geven: "Als jullie zullen luisteren – echt **LUISTEREN** naar mijn stem en als jullie je houden aan mijn *brit* (verbond, red.) - dan zullen jullie een kostbaar bezit voor Mij zijn, temidden van alle volkeren. Een koninkrijk van priesters en een heilig volk zullen jullie zijn." (Sjemot 19:5-6). Vier verzen verder draagt God ons op om onze kleren te wassen als voorbereiding op de Openbaring en dat doen we (Sjemot 19:10, 14). Elf verzen verder begint de Openbaring (Sjemot 20:1).

Ergens, op een zeker moment, tussen het opzetten van ons kampement en het doen van de was, zijn ook wij in staat om te luisteren, als we ECHT willen luisteren. Wij kunnen heilig zijn. We kunnen waardevol zijn. We kunnen iets unieks zijn in deze wereld. We kunnen partners zijn in een verbond met de Eeuwige. We kunnen deel zijn van een koninkrijk van priesters en deel van een heilig volk. De rest is commentaar. En laten we nu gaan leren.